

MUZIKA OQITIVSHISINIŃ SÓYLEW MÁDENIYATI SABAQTIŃ TÚSINIKLI BOLIWINIŃ DEREGI

Elmuratova Gulnara Joldasbaevna

*Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám
mádeniyat instituti Nókis filiali Vokal
kafedrası oqıtıwshısı*

***Annotaciya.** Oqıtıwshını oqıtıw hám tárbiyalaw processinde oqıtıwshınıń tuwrı, mádeniyatlı hám anıq sóylew qábiletine úlken orın beriledi. Muzika oqıtıwshısı óz kásiplik iskerliginiń mánisinde balalarǵa etika nızamların jetkeriw, hár bir balanıń optimal rawajlanıwın támiyinlewi kerek. Sol sebepli, bul maqalada muzika oqıtıwshısınıń sóylew mádeniyati haqqında sóz etiledi.*

***Tayanısh sózler:** muzika, oqıtıw, sóylew mádeniyati, tárbiyalaw, etiket, ádep-ikramlılıq.*

Muzika sabaqlarında oqıtıwshınıń iskerligi kóp tárepten tábiyattaǵı sóylewge baylanıslı boladı. Oqıw procesiniń sapası sóylew qurallarınan paydalanıw qábiletine baylanıslı. Baylanıs, sóylew mádeniyati, sóylew ilmiy tájriybeleri sóylew ádebi hám minez-qulıq mádeniyati menen bekkem baylanıslı. Insannıń turpayı onıń turmıs tárizi hám háreketleri bolıp tabıladı [4]. Ol eki túrli bolıwı múmkin: awızsha hám real, hám etikalıq pozitsiyaǵa baylanıslı. Mıń jıllar dawamında arnawlı bir minez-qulqlar qaǵıydaları bolǵan - ádep-etika qaǵıydaları islep shıǵılǵan. Bul minez-qulqlarımızdıń túrli táreplerinde kórinetuǵın boladı. Ádeptiń tiykarǵı maqseti - adamlarǵa húrmet. Olardıń jaqın munasábetlerinde etikalıq, intellektuallıq, estetik sezimlerdi tárbiyalaw ámeliy maqsetti kózleydi: insandı óz qálew-tileklerin basqarıwǵa úyretiw, ózinde iygilikli insaniy mútajliklerdi tárbiyalaw. Ádep hám insan minez-qulqı óz-ara baylanıslı. Minez-qulıq tiykarlanıp ádep-etika qaǵıydalarınan ibarat. Insannıń etikalıq munasábetinde sóylew zárúrli rol oynaydı. Minez-qulıqtıń eń jaqsı variantında insan óziniń ishki dúnyasına, hújdanına itibar qaratqan halda ulıwma qabıl etilgen qaǵıydalardı biliwi hám olarǵa ámel qılıwı kerek. Insannıń buyırındaǵı hár qanday ótirik mudamı kórinedi hám tek adamlardı qaytaradı [1].

Zamanagóy muzika mádeniyati sabaqlarında ushırasatuǵın muzika ásbaplarında shertiw, muzikalı-ritmik háreketlerdi túsindiriw, muzika dóretiwshileri haqqında aytıw ushın oqıtıwshıdan sawatlı sóylew sheberligi menen birge pedagogikalıq jaqtan basqarıp barıwı da talap etiledi. Oqıtıwshılar menen pedagogikalıq sáwbetlesiw barısında muzika shıǵarmalarınıń mazmunı, kompozitorlar ómiri hám tvorchestvosı haqqında maǵlıwmatlar «Sóz» arqalı túsindiriledi. Sonıń ushın sabaq barısında «Poeziya tiykarları» «Saz benen sáwbet» «Muzika oqıtıwshısınıń sóylew mádeniyati» «Kórkem oqıw» kibi arnawlı kurslar dúzilgen, endi olarda oqıw saatların kóbeytiw imkaniyatların izlewimiz tiyis. Bunnan maqset bolajaq muzika oqıtıwshıları mektepte balalarǵa unamlı tásir etiwdiń usılların puxta iyelegen sheber atqarıwshı pedagog sıpatında hám sózdiń

mazmunlı, muzıkalıq jaqtan ózine tánlıgın añlap jetken qáníyge sıpatında, tálim-tárbiya barısında bilim tájriybe-kónlikpelerin jeterli dárejede qollana alatuğın bolıp jetilissin [3].

Sonda ğana oqıwshılardıń muzıka shıǵarmaların, namanı durıs bahalay alıwına muzıka sawatın tolıq ózlestiriwine, qosıw sózlerin anıq aytıwına, ulıwma sabaqta hám onnan tıs waqıtları da sózge taqıwa, tayar juwap bolıp jetilisiwine erisiwimiz múmkin.

Solay eken oqıtıwshı tárepinen beriletuğın tapsırmalar, balalardıń muzıka qábiletleri menen birgelikte sheber sózli bolıp rawajlanıp, ósiwine de járdem beretuğın dárejede bolıwı tiyis. Demek oqıwshınıń durıs sóylewi, jazıwı, óz pikirin ıqsham, shıraylı, mánili hám mazmunlı bayanlawı ushın hám ózgerler pikirin durıs añlawı ushın imkaniyat jaratıw, sol baǵdarda óz ústinde izleniw ushın tapsırmalar beriliwi kerek degen sóz.

Durıs, orta mektepte oqıwshılardıń sóz baylıǵı, sóylew sheberligi tiykarınan ana tili hám ádebiyatı sabaqlarında keń túrde alıp barıladı, muzıka táliminde bul kónlikpeler shártpe-degen soraw tuwılıwı múmkin. Biraq ázelden muzıka tárbiyasınıń milliy tiykarın quraytuğın usıllardıń biri-bul musılman mektep hám medreselerinde muzıkanı ilahıy qúdiret dep bilip, ásirese ádebiyat tálimi menen barabar tárizde sıbaylas oqıtılatuğınlıǵı, ustazdan-shákirtke, muzıkanı «túsindiriw»de sózden keń paydalanǵanlıǵın esapqa alsaq, onda bul kónlikpeler shárt ekenligine túsiniw jetemiz. «Sóz»diń qádiri, muzıka kórkem ónerindegi áhmiyeti hám ornın dástanlarda jıraw hám baqsılardıń bayanlap beriwinde tolıq sezemiz. Demek «muzıkada sóz» «Muzıka haqqında sóz» degen túsiniwler nama, muzıka dawamında bir pütün, únles rawajlanıp kelip, «Sóz hám saz» «Saz benen sáwbet» birligi tıńlawshılardı muzıkaǵa, kórkem-ónerge baǵdarlawda zárúr ekenligi tariyxıy haqıyqat.

Juwmaq. Muzıka pedagogıkası páninde olarǵa óz aldına itibar beriledi. Ulıwma aytqanda «Saz benen sáwbet» - tárbiya quralı. Al onı úyretiwshi muǵallım-tárbiyashı. Demek házirgi shárayatta bolajaq muzıka oqıtıwshıları eń áweli óz ádebiy tilin jetik biliwi, muzıkanı balalar ańına-sezimine sińdire alatuğın tájiriybege hám uqıppa iye bolıwı tiyis.

Paydalanilgan àdebiyatlar:

1. Erkaboeva N., Usmonboeva M., Irgashova M, Xo'janazarova N. Pedagogik mahorat: sxema va rasmlarda: Metodik qo'llanma: - Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2012.
2. Karimova D. «Musiq va uni o'qitish metodikasi». Toshkent 2006 y.
3. Ro'zieva D., Usmonboeva M., Holikova Z. Interfaol metodlar: mohiyati va qo'llanilishi. Metodik qo'llanma. Toshkent. Nizomiy nomidagi TDPU nashriyoti. 2013 y.
4. Абдулин, Э.Б., Николаева Е.В. Теория музыкального образования: учебник для студентов высш. пед. учеб, заведений. -М.:Академия, 2004.
5. Безбородова Л.А., Алиев Б. Ю. Методика преподавания музыки в общеобразовательных учреждениях. Издательство: Планета музыки. 2021.

